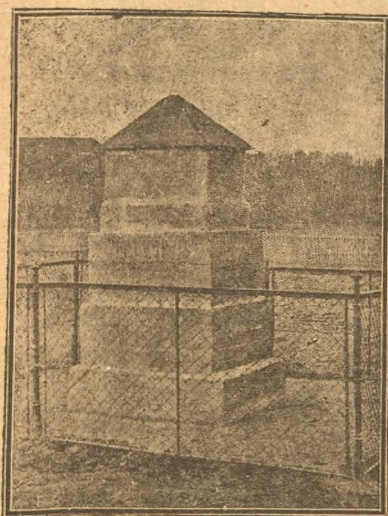

Programul serbarilor naționale-culturale

în amintirea zilei de
315 Maiu 1848

PIATRA LIBERTĂȚII

cari se țin la
Blaj în 14 și
15 Maiu nou
1923

TIPOGRAFIA SEMINARULUI

Prețul 5 Lei.

R III-876

2+93(108) 1848 ; 394.2 (498-Blaj) 1923.05.14/15

Informațiuni generale.

1. **Biroul general** al serbărilor este în Liceul de băeți, etaj, cancelaria directorială. Șef: *Augustin Caliani*, directorul Liceului de băeți.
2. **Comisia de încartiruire:** Biroul principal în Cancelaria școlii normale. O secție lucrează la gară în sala de așteptare cl. I. Șef: *Traian German*, directorul Liceului de fete.
3. **Comisia de alimentare:** Biroul este tot în Cancelaria Școlii normale. Oaspeții pot lua masa la: *Hotel Central* (Handrea) str. Regina Maria, colț cu Reg. Ferdinand; *Hotel Univers* str. Reg. Ferdinand colț cu str. Timotei Cipariu; *Hotel Martin* str. Timotei Cipariu; *Grădina Poporală* din Veza. Șef: *Ioan F. Negruțiu*.
Profesorii și profesoarele cari însoțesc elevii și elevele, vor lua toate mesele la *Hotel Transilvania* (Moldovan) str. Regele Ferdinand.
4. **Casa de bilete** pentru concerte în edificiul Școlii normale parter, ușa 2. Bilete se dau Luni și Marți între orele 3—5, după masă. La producțiunile de gimnastică și la concursurile sportive butonul tricolor cu inscripția 3/15 Mai, îndreptățește participarea. Alte taxe nu sunt. Cassier: Prof. *Valeriu Suciu*.
5. **Comisia pentru producții de gimnastică și concursuri:** Profesorii de gimnastică se vor întruni pentru a li se comunica programul producțiilor în Școala normală parter, ușa 2: Luni în 14 Mai, ora 9. Șef: *Ioan Băgăian*, prof. de gimnastică al Liceului de băeți din Blaj.
6. **Biroul de presă pentru dd. ziarști:** Strada Regina Maria, în biroul Tipografiei

578632

— CLUJ —

578632V

Programul serbărilor.

Ziua I.

Luni 14 Mai st. n. 1923.

ORA: 6 și 8

I. Primirea oaspeților în gara Blaj.

Comisia de încartuire se găsește la sosirea trenului în Sala de așteptare cl. I. Onor. oaspeți cari s'au anunțat, vor binevoi să se prezinte aci, pentru adresele cvartirelor ce le-au fost reținute. Oaspeților neanunțați încă li-se vor da îndrumări. Asupra camerelor dela hotele tot comisia de încartuire dispune.

Butoni în culorile naționale, cu inscripția de „3/15 Maiu“ se găsesc la comisia de încartuire.

ORA: 10—12.

II. Vizitarea instituțiilor din Blaj și a locurilor istorice.

Vizitarea se va face în grupuri. Locul de plecare va fi curtea Liceului de băieți. Elevii școalelor vor trebui să fie însoțiți de profesorii lor. Conducerea grupurilor singuratice o vor face-o profesorii și alți intelectuali din Blaj.

DUPĂ MASĂ

ORA 3. III. Producții de gimnastică și concursuri sportive.

Producțiile și concursurile se țin în *Piața Inocențu Micu Clain*. Program stabilit înainte. Pentru cunoașterea acestui program Onor. dd. profesori de gimnastică interesați, vor binevoi să se prezinte în edificiul Școalei normale, parter, ușa 2: Luni ora 9 dimineața.

Îndată după producții și concursuri, urmează împărțirea premiilor, asupra cărora deliberează un juriu de experți.

Program general: 1. Exerciții libere de gimnastică, școale de băieți și fete. 2. Dansuri naționale. 3. Salt liber în lungime între echipe de câte 10 elevi și alergări de iuteală 100 m.

ORA: 6

IV. Concert dat de școlarele din Blaj pentru elevii oaspeți.

Prețul de intrare de elev: 3 Lei.

SEARA

V. Audțiția muzicală a corului din Beiuș.

ORA: 9—11.

Dirigent prof. Fr. Hubic.

PROGRAM:

— a capella —

1. Mendelssohn: : *Psalm 100.*
2. Hubic . . . : *Cuvine-se.*
3. " . . . : *Născătoare.*
4. " . . . : *Doamne strigat-am.*
(*vecernie*).

~~~~~ P A U Z Ă ~~~~~

— cu acompaniament de orchestră —

5. Hubic . . . : *Heruvicul.*
6. " . . . : *Cu demnitate.*
7. " . . . : *Pre Tine.*
8. " . . . : *Hristos a Inviat.*
9. " . . . : *Ingerul a strigat.*

Prețurile de intrare: Stal I. 20 Lei Stal II 15 Lei; Loc de stat 10 Lei; Elevi 5 Lei. Bilete la școala normală, parter, ușa 2, după masă ora 6—7 și seara la cassă.

Ziua II.

Mărți 15 Mai st. n. 1923.

DIMINEAȚA I. **Muzică de dimineață, fanfara din Bra-**
ORA: 6. **tei cântă cântece naționale pe străzi.**

ORA: 8. II. **Liturghie solemnă și Te Deum în**
Catedrala Mitropoliei.

Cântă corul studenților dela Academia teologică. Gardă de onoare: Cercetașii din Blaj și Ibașfalău.

ORA: 10. III. **Cortej istoric-etnografic, reprezentând**
icoane din 1848 și vieața de astăzi din
ținutul Blajului.

Publicul asistă pe terasa Catedralei. Elevii școalelor, în piață, cu frontul spre catedrală.

ORA 11. IV. **Procesiune festivă la Piatra Libertății**
și la mormintele tribunilor.

Cortejul îl deschid cercetașii din Blaj în pas de defilare spre catedrală, apoi celelalte școale, în seria în care vor conveni profesorii de gimnastică. După școale urmează publicul. Aranjarea în câmp se va face după îndrumările aranjierilor. La piatră va vorbi prof. *Ștefan Pop*, declamează *Nic. Fechete*, cleric; la mormintele tribunilor prof. *Augustin Popa*, dela Academia teologică.

Reprezentanții corporațiilor cari ar dori să vorbească la Piatra Libertății, sunt rugați să se anunțe încă înainte de procesiune la d. Aug. Caliani, președintele comitetului de organizare.

DUPĂ MASĂ **V. Intreceri amicale de oină și football pe**
 ORA: 3. **Câmpul Libertății.**

ORA: 6. **VI. Concert festiv al școalelor din Blaj.**

Bilete se află la școala normală, parter, ușa II, Luni și Duminică ora 3—5 după masă.
Prețuri de intrare: Stal I. 35 Lei; Stal II. 25 Lei; Loc de stat și balcon 15 Lei. Suprasolviri pentru acoperirea cheltuielilor de aranjare a serbărilor, se primesc cu mulțumită.

PROGRAMUL CONCERTULUI.

1. **Innul Regal**, cântat de școalele secundare și Academia teologică din Blaj. Dirigent: *Octavian Pop*, prof. de muzică, Liceul de fete.
2. **Concert: La râul Vavilonului**. Corul Liceului de fete și al Academiei teologice. Dirigent: *Octavian Pop*.
3. **Heinz Heltmann: Primăvara, horă**. Liceul de fete și cel de băieți. Orhestra Liceului de băieți. Dirigent: *Autorul*.
4. **Iacob Mureșianu: „Erculeanul“**, baladă lirică-dramatică, text de V. Alexandri. Cor mixt cu soli și acompaniament de orchestră. Cântă elevele Liceului de fete, elevii Liceului de băieți cu concursul studenților Academiei teologice. Soli: *Zine*: (sopran) Dș. Aurora Caliani și Natalia Velțian. Cerna: (alt) Dș. Ersilia Muntean. Erculean (tenor) d. Avram Ursu; Narator (mezo-sopran) Dș. Flavia Domșa. Orhestra Liceului de băieți.

Dirigent: *Heinz Heltmann*, prof. de muzică, Liceul de băieți.

ERCULEAN.

COR:

Plecat-au în zori
 Trei surori la flori.
 Sora cea mai mare
 S'a dus înspre mare,

Sora cea mezină
 Pe mal, în grădină,
 Sora cea mai mică
 Și mai sălbățică
 S'a dus, mări, dus
 Pe Cerna în sus.
 Iar în urma lor
 Mulți voinici cu dor
 S'au luat cântând
 S'au venit plângând.
 Iată-un Căpitan
 Căpitan Râmlean,
 Că mi se ivește
 Pe mal se oprește,
 Cu Cerna grăește:

ERCULEANU

— „Neră limpezie
 Stai de-mi spune mie
 Despre trei surori
 Plecate din zori“.

CERNA:

— „Sora cea mai mare
 S'a dus cătră mare
 Pe Dunăre'n jos
 La un plai frumos.
 Sora cea mezină
 S'a dus din grădină
 Peste nouă munți,
 În codri cărunți.
 Sora cea mai mică
 Și mai slăbățică
 Plânge colo 'n stâncă
 La umbră adâncă“.

COR:

Ercul Erculean,
 Căpitan Râmlean,
 Iși repede calul
 De răsună malul,
 Ș'ajunge 'ntr'un zbor
 La stânca cu dor...

ERCULIAN:

„Ieși, fată, din piatră
 Să te văd odată!“

ZINA:

— „Cum că ies din piatră
 Că sunt goală toată
 Și mă tem de soare...
 Nu m'a soarbe oare?“

ERCULEAN:

Să n'ai nici o frică,
 Fată sălbătică,
 Că te-oi lua 'n brață
 Să mai prind la viață
 Și te-oiu coperi
 Și mi te-oiu feri
 De vânt și de soare,
 De-a lor sărutare.

ZINA:

— Bădiță, bădiță,
 De-ți sunt drăguliță,
 Soție de vrei
 De vrei să mă iei,
 Mă scoate din stâncă,
 Din umbră adâncă,
 Să-ți ies la lumină
 Cu inima plină“.

COR:

Ercul, Erculean,
 Căpitan Râmlean,
 Calcă peste peatră
 Și iată că 'ndată
 Lumei se arată
 O dalbă de față
 Albă, goală toată,
 Vie și frumoasă,
 Dulce, răcoroasă,
 Cu păr aurit
 Pe umeri leit.
 Cât o și zărește
 Soarele s'oprește,
 Și fața-i s'aprinde
 Și raza-i se 'ntinde
 Ca un sărutat
 Lung și înfocat.

NARATOR, ZINA ȘI CORUL:

Iar cel Erculean
 Căpitan Râmlean
 Mi-o apucă 'n brață
 De prinde la viață,
 Mi-o strânge la piept
 Ș'o leagănă 'ncet;

ERCULEAN:

Dormi copilă,
 O dormi iubita mea,
 Dormi și n'ai nici'o frică
 Fată sălbățică
 Că te-oi coperi
 Și mi-te-oi feri
 De vânt și de soare
 De-alor sărutare

ZINA:

Bădiță, bădiță,
De-ți sunt draguliță
Soție de vrei
De vrei să mă iei
Mă scoate din stâncă
Din umbră adâncă
Să-ți ies la lumină
Cu inima plină!

ERCULEAN:

Dormi copilă
O dormi iubita mea
O dormi, da o dormi,
Că te voi feri
De vânt și de soare
De-alor sărutare
Dormi copilă, o dormi
O dormi, o dormi, o dormi. . .

ZINA:

Ah bădiță...
Să mă iei,
De-ți sunt draguliță,
Soție de vrei,
De vrei să mă iei. . .

CORUL:

Și-i face răcoare
Depart de soare
Cuib de floricele
Ivite la stele.

5. **Iacob Mureșianu: Turtucaia Balcic**,
marș eroic. Orhestra Liceului de băeți. Dirigent:
Heinz Heltmannn.

SEARA
ORA 10.

VII. **Petrecere de vară**, în Sala de gim-
nastică a Liceului de băeți.

Ce este de văzut în Blaj.

1. REȘEDINȚA MITROPOLITANĂ.

Lângă, poartă la stânga, este *vechea reședință* a arhierilor Blajului, zidită pe temeliiile *Vilei lui Herboldus* dela 1271. Herboldus a fost fiu de voevod ardelean și vila lui de aci era un castel de vânătoare. Când s'a mutat la Blaj Inocențiu M. Clain în 1737, castelul din mijlocul curții era nelocuibil și până la repararea lui arhireul s'a așezat în clădirea dela poartă, refăcută și ea mai târziu sub Petru Pavel Aron. Mutându-se arhierii în castelul renovat, casa dela poartă, refăcută pe vechile temelii ale vilei lui Herboldus, a servit de seminar pentru călugărașii lui Aaron, sub numele de „Mănăstirea Bunevestiri“. Aici s'a făcut Samuil Clain trudnica lui călugărie. Aici a funcționat mai întâi și tipografia veche adusă dela Alba-Iulia, unde se tipărise „Noul Testament“ dela Bălgrad, 1648.

Lipită de vechea reședință, spre sud, era, până decurând, *bătrâna bisericuță a curții*, în care s'au închinat și stăpânii străini ai Blajului, ca Mihail Apafi al doilea, ultimul principe al Ardealului. Sub lespezile ei e *cavoul arhierilor*. In această biserică a fost icoana care a lăcrimat la moartea episcopului Aaron, în 1764.

Castelul, locuința de astăzi a arhierilor, s'a zidit în 1535 de Georgiu Bagdi, nobil ardelean. Într'ânsul a locuit și sabatarul Simeon Péchy, cancelarul Ardealului, care aducea jefte sângeroase într'o cămăruță din podul clădirii. Ultimul stăpân de neam străin al castelului a fost Mihail Apofi II, care aici și-a serbat și nunta. Dintre arhierii români, cel dintâi a locuit într'ânsul Petru Pavel Aaron (1752—1764). Castelul are o mare sală în etagiul II, numită Sala Arhierilor, căci cuprinde chipurile tuturor, începând cu Atanasie Anghel († 1713) care a făcut Unirea cu Roma. Castelul are și o capelă de casă. A fost renovat și lărgit la 1842 de episcopul Ioan Lemeni. Înalt Preasfințitul Vasile locuiește în etagiul I.

2. GRĂDINA CASTELULUI MITROPOLITAN, de o mare întindere, cu cărări frumoase și cu flori. In partea de miază-noapte a ei e voinicul stejar uriaș, numit *Ștejarul lui Iancu*, pen-

578632

tru amintirea ce se leagă de dânsul în legătură cu legendarul erou dela 1848. Iancu a stat mai pe urmă sub crengile lui în 1855 la instalarea solemnă a Mitropolitului Șuluțiu. Un lac patruunghiular dă grădinei aspect de romanticism.

3. CATEDRALA MITROPOLITANĂ. Zidirea ei s'a început în 1747 și a fost terminată la 1748. În forma originală avea numai un singur turn în față, la mijloc. Turnurile de astăzi și terasa le are din 1837, din vremea episcopului Lemeni, bărbat de mari concepții. În interior catedrala are o minunată *catapiteazmă*, fără pereche ca proporții și ca execuție, în toată România-mare. A fost lucrată de tâmplarul român *Aldea* din Târgul Murașului. Pictura e a sârbului *Tenetzki* dela Arad. Interesant e *stegulețul* din corul lateral dela dreapta, sub care s'a luptat compania de călăreți români ai episcopului Aaron și ai clerului, în războiul de 7 ani al Mariei Terezia. Voinicii români au luat parte în bătăliile dela Kolin, Schweidenitz și Breslau, făcând mari bravuri.

În cuprinsul auster al acestei catedrale și-a rostit *Simion Bărnuțiu* vestitul său discurs din 2/14 Mai 1848. Și alte mărețe manifestații naționale românești au văzut tăcutele ziduri de azi.

E interesantă și pictura de pe cupolă, din vremurile de artă naivă.

4. MĂNĂSTIREA BAZILIȚILOR, astăzi adăpostește Seminarul teologic și Academia în legătură cu dânsul. Partea de după catedrală cuprinde vechile chilii călugărești, locuite de bărbați ca Grigorie Maior, Silvestru Caliani, Cotorea, Samuil Clain, Petru Maior, Atanasie Rednic și Igratie Darabant.

Seminarul are o frumoasă grădină cu legendarul frasin bătrân, sădit de Grigorie Maior, sub care Clericii dela 1848 își făcură jurămintele lor de crainici și tribuni ai adunării din 1848. Acești clerici au dat neamului comandanți de legiuni și eroi martiri ca Todoranu, care a fost spintecat de secui în marginea Aiudului.

5. LICEUL DE BĂEȚI. Are o parte din vechea mănăstire a baziliților. Inceputul școalelor din Blaj își are temelia aci la 1754. Sunt primele școli românești sistematice ale întreg neamului nostru. Până în pragul României mari, 60,000 de mii de ucenici ai cărți au tocit aci, urcând și coborând, groasele tălpi de stejar ale scârilor. Și au avut dascăli și îndrumători bărbați ca Samuil Clain, Petru Maior, Gheorghe Șincai, Simion Bărnuțiu, Aron Pumnul, Timotei Cipariu, Ion Micu Moldovanu

și alții. De aci au plecat în drum de apostolie spre celelalte provincii românești dascălii: Dr. Vasile Pop, Fabian, Costea, Manfi, Murgu, Bojinca, Câmpianu, Ramonțianu, Bărnăuțiu, Caian, Aron Florian, Ion Maiorescu, Treboniu Laurian, Axente Severu, Bălășescu, Nicoară, Gavril Munteanu, Ioan Suci, Pumnul și Vasile Bumbac, ajungând unii dintrânșii și la școlile românești din Macedonia.

Liceul de astăzi are coridoare frumos împodobite cu chipurile marilor bărbați ai culturii și ai literaturii românești.

6. MUZEUL DE NATURALE. Se află în edificiul Liceului de băeți. Cuprinde colecții bogate din domeniul științelor naturale. Multe exemplare au fost preparate chiar aici de elevii liceului. Aici se păstrează căpățina poetului maghiar *Petőfi*. Interesant e herbariul cu nomenclatura plantelor în poezii populare.

7. MUZEUL DE ARHEOLOGIE, în liceu, clădirea veche, parter. Cuprinde arme vechi, pietrii romane și reliquii prețioase. Intre altele *brâul de fier* al episcopului Aaron, pe care îl purta austerul arhieru peste piele, mortificându-și trupul. L-a purtat astfel 11 ani.

8. MUZEUL DE ETNOGRAFIE ȘI ARTĂ BISERICEAȘCĂ VECHĂ. E în aceeași clădire ca și Muzeul de arheologie. E însă numai un mic început, care se va continua.

9. GRĂDINA BOTANICĂ A LICEULUI DE BĂEȚI. E cel dintâi început în aceasta privință în toată țara. Nici o altă școală secundară nu are așa ceva. Ea datează din timpurile călugărilor veacului al XIX-lea. Sistematic și științific se cultivă din anii 1880—1890. La strălucirea ei de astăzi a ridicat-o prot. Dr. Alexandru Borza, astăzi profesor universitar la Cluj, și elevul său, actualul conducător Prof. Ion Pop-Câmpeanu. Are multe plante rare și caracteristice nu numai din flora Transilvaniei, ci și din cea străină.

10. BIBLIOTECA CENTRALĂ întemeiată din cărțile arhierilor Giurgiu de Patak și Inocențiu Clain, precum și din a pribeagului călugăr grec Leontie Moschonas din Naxos, fost arhimandrit în timpul episcopului Inocențiu Clain. Dela 1754 are bibliotecar și cataloage. Mai târziu s'a îmbogățit cu cărțile călugărilor și ale arhierilor de pe vremuri. Cea mai mare parte a cărților de valoare o are dela Timotei Cipariu, Micu-Moldovanu, Bunea și Mihali. Numărul volumelor e peste 50,000. Are

manuscrise și codici începând cu veacul XI., pe lângă tablele cerute romane, rămase dela Cipariu. Se găsesc aici toate tipăriturile românești, începând cu ale lui Coresi, Pălia dela Orăștie și altele. Foarte bogată în documente și diplome vechi. O secție orientală, desigur cea mai bogată în toată România, înfățișează manuscrise și cărți arabe, turcești, persiane, ebraice și tibetane.

11. **TIPOGRAFIA SEMINARIALĂ** își are începuturile în vechea tipografie dela Bălgrad a Principilor ardeleni. La Blaj a fost mutată de Petru Pavel Aron (1750). Au lucrat într'ansa „Smeriții ieromonași dela Sfânta Treime“. Are foarte interesante clișee vechi în lemn, lucrate de tipografi ca „Sandu tipograful“, Petru Papavici Râmniceanul“ și „Vlaicu“.

12. **CIMITIRUL BISERICII PAROHIALE** adevărat „pantheon“, unde dorm tribunii dela 1848, ca Axente Severu, Antonelli, Papfalvi și alții. Aici doarme Timotei Cipariu, Ion Micu-Moldovanu și Mitropolitul Șuluțiu, care a lăsat să i-se sape pe pe mormânt „Numai moartea mă desparte de Națiune“.

13. **CIMITIRUL COMUNAL** unde doarme Bunea, compozitorul Mureșianu, pictorul Smigelschi, Mitropolitul Victor Mihali și cei mai mulți dascăli cu mare nume ai Blajului. Asemenea și o serie întreagă de elevi, morți în cursul anilor de școală.

14. **„CÂMPUL LIBERTĂȚII“**. Aici plutesc deasupra gliei mărunte amintirile adunării celei mari din 1848. Aici se află „Piatra Libertății“, încununată de steaguri naționale în-toți anii dela ridicarea ei încoace de către elevii bravi ai școalelor noastre, înfruntând totdeauna vigilența furioasă a jandarmilor unguri. Piatra originală a fost zdrobită cu dinamită de mâini sacrilege în 1909, dar a fost refăcută și încinsă cu cement.

De pe dealul viilor privește în vale „Crucea lui Iancu“, încununând astfel o măreață priveliște peste întreagă valea Târnavelor, atât de bogată în amintiri istorice-naționale.

Istoric și amănunte în:

Călăuza Blajului De A. LUPEANU-MELIN
prof. și bibliotecar arhid.

Prețul: 10 Lei.

Toată vremea e deschisă

Expoziția școalei de desemn și pictură

a profesorului

ANTONIU W. ZEILER

în etaj la Școala normală:

Cețiți și răspândiți publicațiile Blajului:

„UNIREA“ ziar politic bisericesc. Director
Dr. ALEXANDRU RUSU.

„UNIREA POPORULUI.“
Foaie săptămânală pentru popor. Director ALEXANDRU
LUPEANU-MELIN. Redactor IULIU MAIOR.

„Cultura Creștină“
revistă lunară. Dr. VICTOR MACAVEIU.

„Comoara Satelor“
revistă pentru folklor. Director TRAIAN GERMAN.
